

tium, sed alia de causa. Tertio, quia licet non dentur vel accipiantur temporalia ut pretium, modo tamen non dentur spiritualia sine his temporalibus, fere nihil minus scandalizatur vel laeditur ecclesia, quam si darentur vel acciperentur quasi pretium; quia quum homines intentionem non videant, sed ea quae apparent, et ex sola intentione pendeat, an detur vel accipiat quid ut pretium necne, et, supposita etiam bona intentione, remaneat omne id, quod scandalizare vel laedere potest, quod est solum externum, ideo tale censent simoniacum. Quarto, qui ita mutat, ut respiciat ad lucrum ultra sortem tanquam ad finem mutuandi, juxta doctores est usurarius, licet ore neget, se accipere illud lucrum ut pretium mutuandi. Ergo a simili, qui statuit finem usus potestatis spiritualis in terrenis commodis, neglecto vero ejus fine, qui est aedificatio ecclesiae, simoniacus erit, licet neget, se ea comoda quasi pretium accipere.

Vera est igitur haec suppositio. Quam fusius probare volui, quia ex illa pendere videtur non solum bona pars responsionis ad quaestionem, sed etiam intellectus scripturarum de hac re loquentium et multorum decretorum de eadem materia.

26. Sexto supponendum est, quemvis christianum, etiam summum pontificem teneri ad cavendum tam ea, quae speciem mali habent, quam ea, quae scandalizant, quam etiam illa, quae simoniaca esse diximus. Pontifex enim, licet christianorum sit pastor, ovis tamen est Christi et illum maxime honorare tenetur, qui sibi tantum tribuit honorem, illi etiam maxime subjeci, qui tot populos sibi subjecit. Christus autem ipse est, et non solum humana jura, qui prohibet, quae habent speciem mali committere, et fratrem scandalizare, et pietatem in quaestum et avaritiam et inanem gloriam detorquere. Ideo summus pontifex plus quam alii Christo parere debet hujusmodi vitando; et ideo plus peccat ea committendo. Recte proinde Bernardus ait ad Eugenium papam: „Sane interest tuae perfectionis, et malas res et malas pariter species devitare.

In altero conscientiae, in altero famae consulis. Puta tibi non licere (etsi alias fortasse liceat) quidquid male fuerit coloratum. Denique interroga majores tuos, et dicent tibi:¹ „Ab omni specie mala abstinete vos!² Ibidem etiam ait: „Parvi dejectique animi est, de subditis non quaerere profectum subditorum, sed quaestum proprium. In summo praesertim omnium nihil turpius. Quam pulchre magister gentium parentes filiis, non filios debere censuit thesaurizare parentibus.³ Non mediocris gloriae vox illa identidem ipsius:⁴ „Non requiro datum, sed fractum.⁵

27. His suppositis, facile est II. probare quae supra diximus, respondendo ad quaestionem propositam juxta tertium sensum eam intelligendo. Facile etiam erit resolvere, quae in contrarium obijciuntur.

In primis igitur facile probatur, quod diximus, intervenire scilicet saepe veram simoniam in concessione gratiarum modo superius descripto. Si enim simoniacum est, gratias concedere propter temporale pecuniarum vel gloriae lucrum neglecta spirituali aedificatione, quum constet hujusmodi gratias saepe concedi non ad aedificationem, sed ad destructionem, idque a ministris, qui rebus terrenis plusquam coelestibus dediti fuere, verisimillimum esse constat, tales inflexisse et detorsisse potestatem ad lucra vel gloriam, quae aucupabantur, et ideo ex quinta suppositione simoniam commisisse. Verisimile etiam est, quosdam temporalia etiam ut pretium assumpsisse, maxime quum non defuerint viri alioquin docti, qui asseruerint, papam dominum esse beneficiorum et ideo ea licite vendere posse. Multo etiam verisimilius est, quod illi, qui hujusmodi gratias per pecuniam obtinent, scapissime simoniam committant. Nec enim multi, quum carnales sint, expendunt suas pecunias, ut ex usu potestatis ecclesia aedificetur, sed

¹ I. Thess. 5. 22.

² De consideratione ad Eugen. P lib. 3. c. 4; Migne P. L. 182, 766.

³ II. Cor. 12. 14.

⁴ Phil. 4. 17.

⁵ De consid. lib. 3. c. 3; Migne I. c. 764.

potius ut ex abusu utilitatem temporalem et gloriam sibi comparent; ad quae fere omnes hujusmodi per importunitates et mendacia et villa et indigna obsequia et munera descendere nituntur cum scandalo proximorum, eorum maxime, qui hujusmodi hominum ignorantiam et perditos mores probe norunt.

Verum igitur est, quod primo diximus, nempe saepe in hujusmodi concessionibus intervenire simoniam.¹

28. Secundo etiam diximus non solum saepe, sed semper hujusmodi concessionibus eo modo, quo eas fieri supponimus, habere speciem simoniae.

Quod diversis rationibus probatur.

Primo enim non est dubium, quin praedictae concessionibus habeant speciem venditionis. Nam frumentum et vinum et alia quaecunque venalia non aliter venduntur, quam dicendo emptori: Si tantum dederis, tradam hoc tibi, alioquin non daturus. Quum igitur hujusmodi gratiae ordinarie non dentur, nisi tantum offerentibus et saepe etiam plus offerentibus, fit, ut earum concessio modo dicto facta habeat speciem simoniae.

Secundo, concessionibus istae vel sunt simonicae vel speciem simoniae habent, quia, ut ex secunda suppositione² constat, non persolventi non conceduntur. Haec autem subtractio rerum spiritualium; quum non dantur temporalia, improbat a doctoribus et jure. Censent enim, spiritualia prius gratis ministranda, et deinde ad sustentationem petenda esse temporalia, quae ex lege vel probata ecclesiae consuetudine debentur. Unde in c. Quam pio I. q. 2.³ prohibetur, ne monachi aliquid prius offerant cuidam intraturo religionem, cujus opera indigebant, (sed permittitur⁴ ut gratis et sine

¹ Advertatur propositionem 45. ex iis, quas postea Innocentius XI. damnavit, ita conceptam esse: „Dare temporale pro spirituali non est simonia, si temporale non datur tanquam pretium, sed tanquam motuum conferendi vel efficiendi spirituale.“ Vide etiam quae auctores de simonia mentali disserunt.

² Supra pag. 350.

³ Canon hic jam supra pag. 342. num. 16. allegatus est. Abhinc locis juris jam dicto loco num. 13. ss. citatis accuratior nota non addetur.

⁴ Permittitur deest in ms.

pacto intranti aliquid postea detur); quod ideo videtur prohibitum, quia non intrare, antequam quid temporale quis accipiat, est subtrahere spiritualia, donec temporalia dentur. Expressius etiam in c. Ad apostolicam De simonia reprehenduntur, qui, fictitia impedimenta praetextentes, negabant spiritualia, quod eis pro eorum cupiditate temporalia non darentur; et in c. Tua nos, eodem titulo, censentur simoniaci, qui non admissi essent canonicum, si non essent ab eo percepturi temporalia commoda; in c. Jacobus¹ reprehenduntur canonici nolentes, recipere in canonicum quendam, quod prandium dari solitum canonicis non praebet; in c. Ad aures² reprehenduntur negantes absolutionem ab excommunicatione, quod prius non solverit decem libras; in c. In tantum reprehenduntur nolentes dare chrisma in paschate, nisi solventibus in media quadragesima certam pecuniam; in capite Nemo reprehenditur negans absolutionem digne poenitenti ob livorem, quum hoc simoniacum videatur, et in c. Audivimus³ reprehenduntur non patientes ordinari episcopum vel ingredi aliquam religionem vel cadaver sepeliri, nisi certa pecunia prius soluta. Erit igitur a fortiori simoniacum ea⁴ negare, quum quis non solvat.

Tertio, in his concessionibus, si non expresse, saltem implicite videtur esse vel pactum vel conditio vel promissio rei temporalis ad spiritualem habendam. Scit enim quisquis (quia et hoc officiales curiae publice dicunt), quod qui tantam pecuniam obtulerit, obtinebit talem gratiam, et non aliter ordinarie. Jura autem hujusmodi pacta, conditiones et promissiones simonicae definiunt vel praesumunt, ut patet I. q. 2. c. Quam pio; Extra De simonia c. Tua nos, c. Jacobus, c. Si quis ordinaverit,⁵ c. Mandato. Ob eadem etiam implicita pacta prohibentur consuetudines aliquid accipiendi pro usu gratiae spiritualis, ut patet Extra De simonia c. Tua nos, c. Non satis, c. Quum in ecclesia.

¹ C. 44. (V. 3).

² C. 41. ibid.

³ C. 45. (V. 3).

⁴ C. 21. ibid.

⁵ Ms. eam.

Quarto, in his concessionibus intervenit exactio rerum temporalium. Nam datarius et alii officiales ab his, qui petunt sibi reddi supplicationes jam signatas, exigunt pecunias. Haec autem exactio prohibita est vel ut simoniaca, vel ut habens speciem simoniae, quod patet I. q. 1. c. Baptizandis, c. Nullus episcopus, c. Placuit ut nullus,¹ c. Placuit ut unusquisque,² c. Dictum est; et I. q. 3. c. Si quis praebendas; et Extra De simonia c. Non satis, c. Ea quae, c. Audivimus, c. Ad nostram, c. Sicut pro certo, c. Quum in ecclesia, c. In tantum. Sunt ergo concessionis dictae simoniacae vel habent speciem simoniae.

Quinto, taxatio certae pecuniae pro certis gratis ritualibus consequendis etiam jure prohibetur. Id patet I. q. 1. c. Baptizandis, ubi prohibetur praefixio pretii, et c. Placuit ut nullus, ubi prohibetur exactio remissis pro balsamo; Extra De simonia c. Sicut pro certo, c. Ea quae, c. In tantum, c. Audivimus, c. Veniens.³ Erunt igitur vel apparebunt simoniacae hujusmodi concessionis, quas constat fieri, soluta prius praescripta et taxata pecunia.

Sexto, hae concessionis induxerunt quandam consuetudinem, ut quisvis fere gratiam obtenturus aliquid persolvat. Hujusmodi autem consuetudines, quibus omnes quid persolvere solent, quum gratiam aliquam obtinent, damnantur a jure: I. q. 1. c. Emendari⁴, c. Dictum est, c. Statuimus ut sicut, c. Quibusdam⁵; Extra De simonia c. In tantum, c. Sicut pro certo, c. Jacobus, c. Audivimus; et Extravag. Sane De simonia.⁶ Erit igitur simoniaca vel speciem habens simoniacae haec consuetudo.

Septimo, quia quamvis liceat pro sustentatione temporalia accipere, tamen, quum quis habet unde sustentetur, quia tenetur spiritualia gratis ministrare, si accipit aliquid, non videtur id accipere (ut divus Thomas ait⁷) pro sustentatione, qua non indiget, sed usum gratiae spiritualis ven-

¹ C. 102.² c. 19. (V. 3).³ C. 117.⁴ II^a II^a q. 100, art. 3. ad 3.⁵ C. 103.⁶ C. 104.⁷ C. 1. (V. 1). Extrav. comm.

dere. Quum igitur pontifices credantur habere unde sustententur, quia multo plura habent, quam sanctissimi illi antiqui pontifices, qui tamen largas eleemosynas egenis faciebant, fit, ut habeat speciem simoniae pro hujusmodi concessionibus temporalia accipere; maxime quum hoc ipso, quod quis pontificatum acceptat, obliget se ad gratis utendum potestate. Unde et jura prohibent pro eo, ad quod quis ex officio spirituali tenetur, aliquid temporale accipere. Nam c. Vendentes I. q. 3. dicitur: „In templo vendentes sunt, qui hoc, quod quibusdam jure competit ad praemium largiuntur; justitiam enim vendere est hanc pro praemii acceptione servare.“ In c. vero Charitatem 12. q. 2.¹ permittitur, ut visitatores ecclesiarum et clerici eorum aliquid accipiant, quum parochias, quas visitare non tenentur, visitant. Quum igitur pontifex ex officio tenetur, si praemium pro eo accipit, vendere usum gratiae videtur, imo et justitiam.

Habent ergo hujusmodi concessionis eo modo, quo Romae fiunt, speciem simoniae (ut secundo diximus), ut multis probavimus rationibus.

29. Dixi autem tertio, concessionis has praebere ecclesiae maximum scandalum et damnum. Quod etiam multis rationibus probatur.

Primo enim quia, ut probatum est, hujusmodi concessionis vel simoniacae sunt vel propter indebitum modum speciem habent simoniae, non possunt populi, praesertim infirmi, non scandalizari, dum vident vel audiunt, successores Petri, qui tanto zelo in Simonem exarsit, vel eorum ministros ab eis in partem sollicitudinis vocatos, ea committere, quae speciem habeant simoniae et sacrilegae de rebus sacris negotiationis.

Secundo, scandalizari possunt populi ex hoc, quod pontifices, qui in decretis suis severissimi sunt et vel minimam speciem simoniae habentia aliis minoribus et pauperibus interdiciunt et prohibent, ipsi vel faciunt vel fieri

¹ C. 45.

sinunt in sua curia longe majora; quod plane est non sequi Dominum, qui „coepit facere et docere,⁴¹ sed illos potius, qui aliis imponebant onera gravia et digito suo movere ea volebant.² Quod autem pontificum decreta multo minora aliis prohibeant, late patet; nam c. In tantum De simonia prohibetur consuetudo dandi archidiacono marcham argenti pro ecclesiarum investitura et minoribus decanis vaccam albam; c. Veniens prohibetur consuetudo dandi 30 solidos monachis et 20 abbati et 12 familiae pro pastu, ut quis in monachum recipiatur; c. Ad aures damnatur consuetudo non absolvendi ab excommunicatione, nisi datis 10 libris; c. Ex tuae damnatur consuetudo non praesentandi nisi sex solidis solutis; c. Jacobus tollitur consuetudo dandi prandium canonicis a canonico intrante; c. Sicut pro damnatur consuetudo certum quid solvendi isti vel illi pro consecratione episcopi vel abbatis vel ordinatione clerici, et c. Audivimus consuetudo episcoporum non patientium, rectores de novo institui, donec certa summa ipsis solveretur; I. q. 1. c. Nullus episc. damnatur consuetudo episcopi imponentis servitium vel gravamen abbatibus, vel clericis officium sacerdotale interdictum restituentis pro pretio. Damnatur etiam consuetudo, pro chrismate seu balsamo quid accipiendi, ut patet I. q. 1. c. Placuit ut nullus, prohibente tremissem pro balsamo accipere; et Extra De simonia c. Ea quae, c. Non satis; c. In tantum. Prohibetur item consuetudo mittentium nummos in concham, dum baptizabatur, I. q. 1. c. Emendari; consuetudo etiam pro litteris ordinationis vel earum postillis sive sigillis quid accipere, I. q. 2. c. Nullus; c. Sicut episcopum; Extra De simonia c. In ordinando; consuetudo pro inventario bonorum episcopi mortui faciendo aliquid accipiendi, XII. q. 2. c. Charitatem; consuetudo quid accipiendi pro luminaribus, I. q. 1. c. Statuimus ut sicut; consuetudo etiam praetextu elemosynae vel oblationis quid accipiendi pro usu potestatis spiritualis, I. q. 1. c. Non est putandum et I. q. 3. c. Ex multis. Quod

¹ Act. 1, 1.² Matth. 23, 4.

etiam ex Basilii sententia superius confirmavimus. Quum ergo tam multa, quae minuta videri poterant, sancti patres et pontifices aliis prohibuerint, ne vituperaretur spirituale ministerium, longe potius prohibendae essent pravae consuetudines tam multam pecuniam extorquendi pro usu spiritualis potestatis. Quod qui potest facere, nec facit, procul dubio ecclesiam scandalizat.

Tertio, scandalizantur officiales ipsius curiae, quia eis praebetur ruinae occasio. Dum enim tunc commendantur tanquam fideles, quum multam pecuniam offerunt pontifici, ob id et ob proprium lucrum dissimulant et connivent in fraudibus negotiantium; nec examinant, si vera sunt, quae in supplicationibus narrantur; imo multi et multoties, scientes esse falsa, illa deglutiunt, ut pecuniae obediant; saepe etiam docent peccata patrare, ut postea facilius absolutionem obtineant; docent etiam monachum habitum suum exuere, et hominem carnalem ad consanguineam accedere, vel accessum mentiri, et alias innumeras fraudes in quavis materia et praesertim in ea beneficiorum.

Quarto, praebetur scandalum et occasio ruinae iis, qui in urbe negotiantur, tum quia ut expediunt negotia sua, modo pecunias habeant, fraudes adveniunt, quibus vel pontificem decipiunt vel officiales pro pecunia corrumpunt vel bonos viros extra curiam manentes injuste vexant. De quo abusu Bernardus ait: „Non tamen idcirco, etiam me latente et tacente, cessare puto murmur ecclesiarum, si non cesset Romana curia pro voluntate assistentium facere praedudicium in absentes.⁴¹ Haec ille. Defraudant etiam eos, pro quibus negotiantur, et eos simoniam et alia crimina committere docent. Se ipsos etiam et illos, quorum negotia tractant, beneficiis onerant et officiis incompatilibus, ad quae occupanda licet dispensationem obtineant, quae eos in externo foro tutos reddat, quia tamen, ut in plurimum, non subest causa dispensandi et prohibita

⁴¹ Ep. 48, ad Aimericum s. Romanae sedis cancellarium; Migne. P. L. 182, 152.

secundum Deum et naturalem rationem committunt, rei in conscientia tenentur, licet exempti sint a poenis juris canonici; dicente Bernardo: „Non sum tam rudis, ut ignorem, positos vos dispensatores, sed in aedificationem, non in destructionem. . . Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est; ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est; utilitas, dico, communis, non propria. Nam quum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.⁴² Datur quoque occasio scandali mercatoribus, qui in urbe manent, ut cum curia fornicentur, improbas et crudeles usuras exigentes ab his, qui praetextu redimendae pensionis beneficia ecclesiastica emunt a familiaribus pontificis.

30. Quinto, boni pauperes merito possunt scandalizari, quia, licet scientia et moribus polleant, non possunt tamen beneficia ecclesiastica obtinere, quae tamen jure sibi deberentur, et hoc, quia deest illis pecunia, quae janua est, per quam oportet intrare. Alii etiam pauperes laeduntur, quia licet habeant justas causas, ut secum dispenseret et gratiam aliquam obtineant, tamen, quia pecunia caret, privantur et despiciuntur et a justitia excluduntur.

Sexto, divitibus etiam praebetur occasio ruinae, quia fulti praesidio pecuniae, cui omnia obediunt, facile committunt delicta, quia facilem sperant absolutionem; facile etiam sine doctrina et moribus conscendunt ad dignitates et ecclesiastica officia etiam incompatibilia, et tutos se putant in foro conscientiae, quum tamen tuti non sint; sed, ut Bernardus ait: „Non quod valde Romani curent, quo fine res terminentur; sed quia valde diligunt munera, sequuntur retributiones.⁴³ Datur etiam eis occasio pompae et luxus, ut male parta etiam male dilabantur.

Septimo, retrahuntur saepe homines a studio litterarum et corrigendae vitae, et impelluntur ad vacandum quaestui

¹ II. Cor. 13, 10.

² De consideratione lib. 3. c. 4. n. 18; Migne I. c. 789.

³ De moribus et officio episcoporum ad Henricum Senonensem, c. 7. n. 29; Migne I. c. 828

pecuniarum, per quas vident sibi solum patere viam ad ecclesiasticas dignitates. Unde summe et plus, quam dici potest, laeditur ecclesia, quia fere soli mali praeficiuntur ecclesiis, quum illi soli se ingerere audeant et muneribus sibi parere gradum; quae tentare boni viri nefas sciunt et ducunt.

Octavo, retrahuntur homines a piis operibus. Multi enim erigerent hospitalia et pia collegia et uniones utiles ecclesiae facerent, qui tamen retrahunt pedem, quia sciunt, omnia sibi esse Romae comparanda. Retrahuntur etiam ab unione cum ecclesia catholica et apostolica sede. Si enim cardinali Cameracensi¹ credimus, ob severas censuras et duras exactiones populi orientales recesserunt ab obedientia Romani pontificis, et ob eadem causas videmus septentrionales populos scissos esse ab eadem obedientia, et eos qui supersunt fideles sensim parere discessionem.

Nono, laeditur valde christianus populus, quia, dum sine causa ob pecuniam facile dispensatur, exponuntur ludibrio ecclesiastici canones, ita ut rarus sit, qui eos curet vel observet.

Quum ergo tot mala ex hoc abusu sequantur, licebit de illo dicere, quod de alio Bernardus dicebat: „Ignosce mihi, non facile adducor licitum consentire, quod tot illicita parturit.⁴² De quibus et similibus malis Gregorius Magnus ait: „Fertur autem simoniacam haeresim, quae prima contra Dei ecclesiam diabolica plantatione subrepsit et in ipso ortu suo telo apostolicae ultionis percussa atque damnata est, in regni vestri finibus dominari, quum in sacerdotibus fides sit eligenda cum vita. Si vita deest, fides meritum non habet, beato Jacobo attestante, qui ait: „Fides sine operibus mortua est.⁴³ Quae enim opera esse valeant

¹ Videlicet cardinali Petro ab Alliaeo, episcopo Cameracensi, qui scripsit De emendanda ecclesia.

² De consideratione lib. 3. c. 4. n. 16; Migne I. c. 788.

³ Jac. 2, 18.

sacerdotis, qui honorem tanti sacramenti vincitur obtineri per praemium? Ex qua re agitur, ut ipsi quoque, qui sacros ordines appetunt, non vitam corrigere, non mores componere studeant, sed divitias, quibus honor sacer emitur, satagant congregare. Hinc fit etiam, ut insontes et pauperes a sacris ordinibus prohibiti despectique resiliant. Et dum innocentia pauperis displicet, dubium non est, quod praemium illic delicta commendat; quia ubi aurum placet, et vitium. Hinc igitur non solum in ordinatis et ordinati animam lethale vulnus infigitur, verum etiam excellentiae vestrae regnum, vestrorum episcoporum culpa, quorum magis intercessionibus juvari debuerat, praegravatur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed praemiorum copia suffragatur, restat, ut nihil sibi in honores ecclesiasticos gravitas, nihil defendat industria, sed totum auri profanus amor obtineat. Et dum vitia remunerantur honore, in locum ultoris, qui fortassis fuerat ulciscendus adducitur; atque hinc sacerdotes non proficere, sed perire potius iudicantur.¹

Haec Gregorius. Ex cuius doctrina et aliis jam adductis rationibus satis constat quod tertio diximus, nempe esse has concessionem in grave scandalum et damnum ecclesiae.

Quod etiam de concessionibus, quas legati vel nuntii apostolici in provinciis faciunt, est intelligendum. Ita enim de eorum quaestu et avaritia scandalizantur et gravantur provinciae, ut summo beneficio deputent, si huiusmodi negotiatores ad eas non mittantur, quum tamen olim summae adscriberent gratiae, si ad eas mitterentur, quia lassati et non suffareinati redibant.

Ex his autem tribus etiam constat responsio, quam dedimus ad quaestionem in tertio sensu eam intelligendo, nempe non licere pro huiusmodi concessionibus seu usu potestatis in eis concedendis pecuniam, ut Romae fit, ca-

¹ Ep. IX, 110 ad Theodericum et Theodebertum reges Francorum; Migne P. L. 77, 1039. Jaffe 2. edit. n. 1744.

pere. Quod constat, quia sic saepe intervenit simonia, semper autem ejus species et scandalum; et haec committere pontificem vel ejus ministros non licet, ut in sexta suppositione probavimus. Constat etiam, non licere pro usu potestatis spiritualis commodat temporale eo modo percipere. Per quod etiam patet responsio ad quaestionem in tertio sensu intellectam.

Caput V. Objectiones nonnullae diluuntur.

31. Superest tamen respondere III. ad nonnullas rationes, quae contra hanc responsonem agere videntur.

Quarum prima est: Simonia est emptio vel venditio rei spiritualis. Ergo ubi temporale non accipitur vel datur quasi pretium, non potest esse simonia; ideo, licet jura quaedam quasi simoniaca damnent, praesumunt potius illud, quod affirmant, et de jure positivo statuunt poenas simoniae debitas; quum ergo de papa praesumi non debeat, quod accipiat commodum temporale quasi pretium, et non subsit juri positivo, fit, ut non possit in his committere simoniam. Ad hanc rationem respondetur negando, semper requiri ad hoc, ut committatur simonia, quod temporale existimetur ut pretium, sed sat esse, ut ob id mens utentis potestate corrumpatur, abutens illa ad lucrum et non ad aedificationem. Tunc enim, licet non propria, est tamen quaedam metaphorica venditio, quia temporale commodum, ac si existimaretur pretium, mentem inclinat; quod sufficit ad constituendum simoniacum etiam papam, ut supra probavimus. Nec est alienum a ratione praesumere etiam de pontifice, quod lucro interdum moveatur; quia quum quandoque constet, eum non moveri aedificatione ecclesiae quasi fine (si videlicet potius dissipat quam aedificat), fit probabile, quod propter temporale bonum moveatur; dicente Domino: „Qui non est mecum, contra me est.“¹ Ubi autem vel certum est vel saltem dubium, quod hac utitur potestate ad aedificationem, tunc pro eo est

¹ Luc. 11, 23.